

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci výkonu sociálně-právní ochrany N. H.

A. Závěry šetření

Ve zprávě o šetření ze dne 9. února 2016 jsem konstatovala pochybení Úřadu městské části Brno-Nový Lískovec (dále také „OSPOD“) při výkonu sociálně-právní ochrany nezletilé N. H. (nar. 2003). Za nesprávné jsem hodnotila, že OSPOD:

- nezákonně omezoval styk N. s rodiči – Mgr. J. H., Ph.D. (dále také „otec“ nebo „stěžovatel“) a Ing. M. H. , (dále také „matka“),
- nedostatečně reagoval na závěry vyplývající ze znaleckého posudku,
- nepřijal dostatečná opatření k obnovení a podpoře vztahu N. s otcem,
- nezprostředkoval závěry znaleckého posudku krizovému centru pro děti, XXXXX (dále také „zařízení A“),
- podal nedostatečné a nepřesné informace soudu,
- pozdě vypracoval individuální plán ochrany dítěte,
- nedostatečně komunikoval s rodiči nezletilé a zařízení A,
- formuloval nekonkrétní a neadresné závěry případové konference.

B. Vyjádření úřadu

Z vyjádření starostky městské části Brno-Nový Lískovec Ing. Jany Drápalové ze dne 14. dubna 2016 vyplynulo, že odmítá uvedená pochybení OSPOD, částečně připustila pouze výtku týkající se nezákonného omezení styku N. s rodiči.

Přestože OSPOD odmítl konstatovaná pochybení, informoval mě, že v návaznosti na moji zprávu o šetření přijal následující opatření:

- (1) po státním zastupitelství bude OSPOD důsledně vyžadovat písemné stanovisko k jeho doporučením a bude se vždy obracet na soud s návrhem na dočasné omezení styku rodičů s dětmi,
- (2) individuální plány ochrany dítěte bude OSPOD u ohrožených dětí vypracovávat bez ohledu na rok založení spisové dokumentace,
- (3) pracovníce OSPOD absolvují odborné vzdělávací programy týkající se problematiky případových konferencí.

Starostka městské části mi zároveň sdělila, že „vzhledem k nárůstu řešených případů (mj. i v souvislosti s tímto případem, který pracovníci OSPOD extrémně časově zatěžuje)“ přijal úřad postupně tři zaměstnance, kteří se začali nově věnovat agendě sociálně-právní ochrany dětí.

C. Závěrečné hodnocení

Přestože všechna výše uvedená opatření vítám, považuji za nezbytné se ještě vyjádřit k argumentům OSPOD proti konstatovaným pochybením. Proto vydávám své závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv, jehož součástí je návrh dalších opatření k nápravě, která považuji za potřebná.

C.1 Omezení styku rodičů s N. během podzimu 2014

Přestože rozumím důvodům, proč OSPOD v tomto období podporoval omezení kontaktu N. s rodiči (vedené trestní řízení), musím znovu zopakovat, že **OSPOD ani zařízení A k tomu nemají zákonné zmocnění.** Platí, že vyhodnotí-li OSPOD dočasné omezení kontaktu dítěte s rodiči jako důvodné, musí se s daným návrhem **vždy obrátit na soud.**¹ Vhodnou cestou není ani doporučit omezení kontaktu zařízení, ve kterém je dítě umístěno, jelikož to rovněž nemá žádné zákonné prostředky, kterými by styk rodiče/ů s dětmi dlouhodobě (nikoliv ad hoc) omezilo.

Ač je možné spatřovat v daném kroku administrativní zatížení OSPOD, je nezbytné zdůraznit, že jakákoliv regulace ze strany státního orgánu kontaktu rodičů s dětmi (**včetně jeho podmínění přítomností jakékoliv osoby**) je výrazným zásahem do rodičovské odpovědnosti a práva na rodinný život, chráněných množstvím vnitrostátních i mezinárodních právních předpisů.² Z těch jednoznačně vyplývá, že dané právo náleží pouze a výhradně soudu.

Trvám proto na svém závěru, že se OSPOD dopustil pochybení, když se obrátil na zařízení A (místo na soud) v případě, že považoval za vhodné podmínit styk rodičů s N. přítomností pracovníka zařízení A a stanovit rozsah návštěv obou rodičů. Přijaté opatření OSPOD³ však považuji za dostatečné.

C.2 Omezení styku rodičů s N. od prosince 2014

Důrazně nesouhlasím s tvrzením OSPOD, že přijal dostatečná opatření k obnově a podpoře vztahu N. s otcem. Zejména se domnívám, že **všechny relevantní kroky OSPOD přijal s nevhodně dlouhou časovou prodlevou,** a to teprve po značném tlaku ze strany pracovníků zařízení A a Kanceláře veřejného ochránce práv.

Domnívám se, že již v prosinci 2014, tedy po obdržení znaleckého posudku vypracovaného policií, měl OSPOD navrhnout dočasný zákaz styku matky s N. Závěry znaleckého posudku byly natolik závažné, že OSPOD měl okamžitě přistoupit k podání návrhu na dočasné omezení vlivu manipulujícího rodiče – matky na N. Ač tento krok může OSPOD považovat za velmi tvrdý, zdůrazňuji, že k němu stejně přistoupil, avšak až v květnu 2015.

1 v souladu s § 14 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

2 zejména sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 41/2010 Sb. m. s., sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., Úmluva i styku s dětmi, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

3 viz bod č. 1 v části B tohoto stanoviska

Ani já, ani OSPOD nemůžeme vědět, jaký výsledek by dřívější zásah přinesl. S ohledem na výsledek, kterému zákaz styku s matkou následně výrazně přispěl, se však domnívám, že **rychlejší přistoupení k tomuto opatření by napomohlo ke zkrácení délky pobytu N. v zařízení A, doby nevhodného působení matky na N. a odloučení N. od otce.**

Z mojí dosavadní zkušenosti vyplývá, že je-li dítě umístěno v tzv. neutrálním prostředí právě z důvodu velmi silné manipulace ze strany jednoho rodiče, je velmi vhodné, a často nezbytné, současně dočasně omezit vliv manipulujícího rodiče na dítě. V opačném případě nemá využití neutrálního prostředí pro dítě opodstatnění, jelikož manipulující rodič ve svém nevhodném působení pokračuje. V případě N. nebyl důvod pro zákaz styku s matkou v době jejího přijetí do zařízení; po vypracování znaleckého posudku jasně a důrazně upozorňujícího na nevhodný vliv matky však tato potřeba jasně vyvstala.

Nadto zdůrazňuji, že OSPOD ve svém vyjádření zcela opomněl, že se zařízení A samo obrátilo na soud s podnětem k úpravě styku N. s matkou, a to již v lednu 2015 z důvodu zcela nevhodné manipulace N. matkou.⁴ K tomuto podnětu se OSPOD věcně nevyjádřil.

Vítám, že OSPOD následně uspořádal dvě případové konference, avšak opět se domnívám, že k jejich organizaci **měl přistoupit dříve.**

Taktéž v tomto bodě trvám na svých závěrech konstatovaných ve zprávě o šetření.

C.3 Komunikace OSPOD s rodiči a zařízení A

Při místním šetření na OSPOD klíčové pracovnice samy přiznaly, že komunikace se zařízením A se od jistého okamžiku (zhruba počátku roku 2015) vyhrotila a následně probíhala převážně jen písemnou cestou, což OSPOD pociťoval jako administrativní zátěž.

Ve vztahu k rodičům N. byla komunikace značně omezená v období od umístění N. do zařízení A až do ledna 2015.

V těchto bodech proto trvám na svých předchozích závěrech.

C.4 Nezprostředkování závěrů znaleckého posudku zařízení A

Sdělení OSPOD, že si zařízení A mělo znalecký posudek vyžádat od kolizního opatrovníka N. určeného pro trestní řízení, nepovažuji za relevantní. Stejně jako skutečnost, že v prosinci 2014 ještě nebylo oficiálně skončeno trestní řízení vedené vůči otci.

Zdůrazňuji, že cíl všech subjektů spolupracujících na řešení případu by měl být společný, a to snaha o sanaci rodiny či narušených rodinných vztahů. O co nejrychlejší a nejefektivnější naplnění tohoto cíle by měl usilovat OSPOD, který má koordinovat práci s rodinou v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte (dále také „IPOD“).

Nesouhlasím tedy s vyjádřením OSPOD, že odpovídajícím dané situaci bylo doporučení, aby psycholog zařízení A pracoval na obnově kontaktů N. s otcem. Nesdělené informace

⁴ N. odmítání otce během vánočních svátků, intenzivní telefonní kontakty N. s matkou a neochota matky a N. k pokračování v rodinné terapii

o manipulujícím vlivu matky, silném a nezpochybnitelném syndromu zavrženého rodiče – otce, syndromu CAN i podezření na Münchenhausenův syndrom by proxy⁵ byly pro práci psychologa zařízení A zásadní, tedy OSPOD je zařízení A měl okamžitě po obdržení sdělit.

Ve vyjádření OSPOD argumentuje také doporučením Magistrátu města Brna, se kterým případ projednal. Na jeho základě OSPOD neposkytl zařízení A celý znalecký posudek, ale „*pouze závěry předmětného posudku*“. S tímto nemohu souhlasit, jelikož požadavek k tomu, aby psycholog začal pracovat na obnově vztahu N. s otcem, za poskytnutí závěrů posudku nepovažuji.

Nad to opakuji, že zařazení znaleckého posudku jako celku do tzv. zvláštní složky neznamená, že OSPOD nesmí pracovat s jeho závěry. Naopak jsem přesvědčena, že tak zásadní informace si OSPOD nemůže ponechat pouze pro sebe.

V tomto bodě trvám na svých závěrech uvedených ve zprávě o šetření.

C.5 Výkon kolizního opatrovnictví

OSPOD mi ve svém vyjádření vysvětlil, proč soudu nepodal na počátku roku 2015 návrh na změnu důvodnosti pobytu N. v zařízení A (telefonická komunikace s vyšším soudním úředníkem). Avšak to nebylo důvodem mojí výtky ve zprávě o šetření.

Naopak mi OSPOD relevantně nevysvětlil, proč:

- soudu dne 21. ledna 2015 pouze předložil návrh na provedení důkazů (vyžádání si znaleckého posudku od policie) namísto přímého poskytnutí posudku soudu,
- se nevyjádřil (i přes znalost závěrů znaleckého posudku a doporučení zařízení A) k podnětu zařízení A, kterým se zařízení domáhalo úpravy styku N. s matkou,
- soudu nesdělil důvod ukončení rodinné terapie, tedy nezájem matky.

Vzhledem k tomu, že veškeré podklady a doporučení odborníků směřovaly zejména k úpravě styku matky s dcerou, neztotožňuji se s názorem OSPOD, že bylo dostatečné, že soud měl zahájené řízení o výchovném opatření a v rámci něj nařídil jednání na 24. března 2015.

V tomto bodě trvám na svých závěrech uvedených ve zprávě o šetření.

C.6 IPOD

OSPOD ve svém vyjádření uvedl, že s ohledem na směrnici Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 19. září 2013⁶ není nutné spisovou dokumentaci založenou před 31. prosincem 2013 přizpůsobovat jejím náležitostem, tedy vypracovávat IPOD a vést jej jako součást spisové dokumentace dítěte.

5 vše viz znalecký posudek vypracovaný v rámci trestního řízení vedeného proti otci

6 směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí čj. 2013/26780-21, ze dne 19. září 2013, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče

Již ve zprávě o šetření jsem konstatovala, že **postup OSPOD v této věci považuji za nevhodný, nikoliv protizákonný**. V tomto ohledu se opírám jak o komentářovou literaturu,⁷ která hovoří o tom, že „*povinnost zpracovávat individuální plán je stanovena od 1. ledna 2013 a nemá retrospektivní účinek. (...) Je dobrou praxí, pokud orgány sociálně-právní ochrany mají zpracovány plány i pro děti zařazené do evidence před 31. prosincem 2012 (již od roku 2009 existovalo metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí týkající se jak užívání metody vyhodnocování, tak zpracování tzv. individuálních plánů péče o dítě). Takový postup je nezbytný zejména ve složitých případech, kde se dlouhodobě nedaří nalézt uspokojivé řešení (např. u dětí, které jsou v ústavní péči nebo které jsou odebráním z rodiny aktuálně ohroženy).*“

Vhodnost vytvoření IPOD bezprostředně po umístění N. do zařízení A podporuje také informace Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 21. prosince 2012,⁸ která vypracování IPOD u dětí, jejichž spisovou dokumentaci OSPOD založil před 1. lednem 2013, označuje za žádoucí zejména „*u případů, které vykazují známky nutnosti zvýšené pozornosti. (...) K vyhodnocení situace dítěte a rodiny a vypracování individuálního plánu ochrany dítěte by mělo být také přistoupeno u stávajících případů v momentě, kdy bude OSPOD uvažovat o podání návrhu soudu podle § 14 ZSPOD⁹ (návrhu na nařízení ústavní výchovy, na svěření dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc atd.)*“.

Opatření přijaté OSPOD,¹⁰ že bude IPOD u ohrožených dětí vypracovávat bez ohledu na rok založení spisové dokumentace dítěte, považuji za velmi vhodné a ve smyslu mojí zprávy za dostatečné.

C.7 Případová konference

Opatření přijaté ke zvýšení kompetencí pracovníků OSPOD v oblasti vedení případových konferencí považuji za dostatečné.

D. Opatření k nápravě

Nad rámec již přijatých opatření navrhuji, aby:

- (A) vedoucí OSPOD vedla všechny pracovníky OSPOD k tomu, že v případě umístování dítěte do tzv. neutrálního prostředí je nezbytné vyhodnotit důvody umístění a zvážit vhodnost návrhu dočasného zákazu či omezení styku dítěte s jedním rodičem (či oběma rodiči),

⁷ Macela, M. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 114–155. ISBN: 978-80-7478-727-0.

⁸ informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb., ze dne 21. prosince 2012, č. j. 2012/98382-21. s. 3–4

⁹ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ viz bod 2 prezentovaný v části B tohoto stanoviska

- (B) vyhodnocení provedená v souladu s předchozím bodem OSPOD zaznamenával ve spisové dokumentaci dítěte a sděloval je (nejlépe společně s návrhem na umístění dítěte do neutrálního prostředí) soudu,
- (C) OSPOD dbal na včasnost přijatých opatření sociálně-právní ochrany,
- (D) se OSPOD vyjádřil k neobjasněným skutečnostem uvedeným v části C.5 tohoto stanoviska,
- (E) vedoucí OSPOD seznámila s mojí zprávou o šetření i tímto závěrečným stanoviskem všechny pracovníky úřadu podílející se na výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Závěrečné stanovisko zasílám starostce městské části Brno-Nový Lískovec a žádám, aby mi podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělila, zda provedla navržená opatření k nápravě. **Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska.** Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Pokud Úřad městské části Brno-Nový Lískovec nepřijme navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudu považovat za dostatečná, podle ustanovení § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím nadřízený úřad, případně mohu o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jednat jménem Úřadu městské části Brno-Nový Lískovec.

Brno 29. září 2016

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)